

gyar földmunkásokat letörje.

A csaknem középkori feudalizmus, a Habsburg-házi imperializmus, a moderneskedő liberális Magyarország kapitalizmusa között lám újra csak nem volt különbség abban, hogyan szegezzen fegyvert az alullévő szegény parasztságra. Hiszen még 48 jobbágyszabadító szövege is úgy festett a valóságban, hogy Orosháza piacán felakasztották a Tánácsics röpiratait áruló Ólá István, históriás rikkanócsot, aki földet hirdetett a földtelen parasztságnak.

Mondhatjuk volt idő, amikor a parasztnyuzás nem volt különleges magyar uri tevékenység. Franciaországban tizezrével huzatták karróba nem egyszer a lázongó és elégedetlenkedő parasztokat a nagy urak egy-egy jól sikerült haditett után. Jeanne d'Arc sem azért került a máglyára, mert eretneknek találta az Egyház, hanem mivel az angolok ellen a királyság jelszavával a népi erők misztikus ébredését érezte, jelentette és hirdette. De Magyarországon azután sem mentek végbe a parasztfelszabadítás fokozatos fázisai. 1848 után halál-tó lett Hunnia. El benső, szociális és nemzeti okok készítették a magyar írók egyrészt arra, hogy nézzenek szét a paraszti elnyomás legelgyöttrőbb tájain. Darvas könyve is, amíg eljut a multon, a tegnapon át a máig, a magyar szegénység megtorpant sorsát rajzolja fel, de épp a nagyon aktuális jelenig ér el, de még nem mutatja, hogyan fordult mára a kocka.

Darvas könyvében erről már nem is esik szó. Ő történelmet ír, a multat és a jelen tegnappját, nem a máts nem a dolgok jövődjét. De könyve éppen arra való, hogy akik olvassák, újra és újra felelősséget nézzenek arra az igazságra, hogy Magyarország csak úgy élhet meg, ha igazi nemzetalkotó elemmé teszi a szegény parasztságot, felemelve, ahová lecsúszni engedte, a porból.

Darvas könyve érdekes, mint egy regény, őszinte mint egy hű autobiográfia, igaz, mint az

oknyomozó történetírás és mindezeneken túl kegyetlenül fájdalmas, mint amikor haldoklását nézzük végig annak, akit szívünk szerint szeretünk. (Bölöni György)

MAKKAI SANDOR: TUDOMÁNNYAL ÉS FEGYVERREL. (Révai kiadás, Budapest.) Bizonyára kideríthető, de meglepő összefüggés, hogy a magyar bölcsészeti és pedagógiai irodalom a magyarságtudományi disciplinák tagadhatatlan fellendülése ellenére milyen ösztövére: publikációi mily kevesek s ami akad, változatlanul mennyire idegen befolyás alatt áll ma is. A magyar egyetemek, miután ez a két tudományág csak az uralkodó közület jóvoltából élhet, szorgalmasan gyártja ugyan könyveit, de a „nemzet génuszát“ ezen a téren nem ébresztették fel. Az eszmény a régi: a német idealista filozófia. Ebbe az irányba orientálódik, erős Böhm Károly-i emlékkön, Makkai Sándor is, a nemrég még erdélyi református püspök, ma debreceni teológiai tanár, nemzetpedagógiai könyve.

Makkai Sándor Erdélyben is hatalmas terveket dolgozott ki, melyekből sohasem hiányzott a kevés maghoz a széles beágyazás. Míg azonban itt meglehetősen új csapásokat vágott, addig a nemzetnevelés ama terve, melyet a „Tudománnyal és fegyverrel“ nyújt, alig ad új gondolatot. Már pedig a munka hatalmas: terjedelmével egyedül áll legújabbkori pedagógiai irodalmunkban. Mit tartalmaz tehát? A nemzet minden rendű és koru tagjára kidolgozott programot, mely ugyanugy képesít a tudományokra, mint a honvédelmi szolgálatra. Azt az elképzelést, mely az új olasz és új német totális államrendszeréből a konzervatív magyar nevelőkhöz igazodva, a „világ“ ideológiába való közvetlen belesiklás veszélye nélkül, de azzal szemben már meglepő rokoniszervvel, még — papíron — megvalósítható. Meglepő ez a konstruktív Makkai egykori erdélyi ideológiá-

lásai után s meglepő az is, milyen homo novus nemcsak a mai magyar pedagógiai irodalomban, de a középiskolai oktatásban is, amikor pl. olyan új tantárgy bevezetését ajánlja, amit már több mint félszázada tanítanak az egyik fajta magyar középiskolában. Makkai azonban mindig újból fedezte fel a világot. S ha a vérbeli gondolkodónak ez is a lényeges cselekedete, mála azért torzul el a felfedezés, mert túlságosan felszínes. A legközvetlenebbül talán a stílusa igazolja ezt. Bonyolult körmondatai és indokolatlan szószaporítása a hiányzó mélység leple. (Szeremley László)

FIATAL KÖLTŐK. Ugy látszik, akár ördögök is potyoghatnak az égből, fiatal költőink továbbra is a régi buzgalommal munkálkodnak versesköteteik megjelenítésén, mintha a jelenlegi állapotok rájuk a legkevésbé sem vonatkoznának...

A nagy „túltermelés“-ből ragadjuk ki annak a két fiatal költőnek a könyvét, akik a szokásos átlagon felül állanak s mingyárt indulásuk kezdetén ígéretes teljesítményt nyújtanak.

Benjámín László **A csillag nem jött** címmel adta ki első verseskötetét. Komoly reményekre jogosító költő; formai kiforrottsága, nyelvezetének tisztasága, vizuális képei hamar megragadják az olvasó figyelmét. Sajnos, szociális meglátásai sem mentik azonban attól, hogy ne hiányoljuk friss költői intuíciónak, puritán szerkesztési módját s egyáltalán mindazt, ami a vers vérmérsékletét és levegőjét teszi. A húszegyháztól éves költőnél persze figyelembe kell venni a kiegyensúlyozatlanság hátrányait, de előnyeit is, hiszen éppen akkor lenne „gyanús“, ha „kész“ lelki és formai sémákkal állana előnk. Már pedig Benjámín László ösztönösen eruptív költő, akinél az átélések folyamata sorsot és szerepet jelent. Kötetének legszébb verséből (**Ha már barbár nem lehettem** - a címe) föltétlenül idézni kell a két utolsó szakaszt, mintegy

dokumentumként a fiatal költő tehetsége mellett:

Ha már itt vagyok — és lejjebb,
mint apám szándéka ejtett —
legalább szakács
lett volna belőlem, gazdag
asztal szakácsa, ki vastag
libát és kacását

boncol és sok drága ételt
költ s ismeri bő ebédek
ízét és szagát;
ha szolgál, nem ingyen szolgál,
úgy él, mint a többi polgár
s növeszti hasát.

Szűdi György versei (**Kitagadva**) az élmények közvetlen megfogalmazásával hatnak. Ez a közvetlenség sokszor hátrányára van a költőnek: megelégszik a „nyers“ és tapintható érzelmekkel, amelyek végül is elsikkadnak a forma virgonc, könnyedén bukó és ivelő játékosságában. Talán felületesség? Vagy kényelem? Mindenesetre, számára nem okoz olyan problémát egy vers megírása, mint Benjámín Lászlónál s valószínű, hogy termékenyebb költő is. Verseit mégis valami nyugtalan, cinikusan fájdalmas lélekézés hullámai járják át; élményekben és tapasztalatokban gazdag költő, a fiatalosan szárnyaló Benjámínnál izmosabb és terhesebb gondolatokkal s érezni, hogy az ő szociális igényei inkább gyökereznek az egyéni élet sorsában, mint „ésszerű“ meglátásokban, vagy egyszerű rokonszenven a mély rétegek iránt. Látásköre tág és sokszínű, kár, hogy lírája ennek ellenére is monoton ismétlésekkel teli, a legkevésbé színes és változatos. Talán kellő elmélyüléssel más verseket is írna a mélyen emberi hangulatok áramkörében. Hiszen, aki olyan sorokat ír le, hogy: **lépteim a levelek számláján**, vagy: **orvoságos nagykanállal — párbajt vívnék a halállal**, az nyilvánvalóan tehetséges költő, aki önfelegeléssel és önkritikával sok szépet és művészi értékűt nyújthat. Feltétlenül idéznünk kell befejezősül **Tücsök** című versét.

Egy tücsökkel bibelődöm lankás
domb fölén.